LAUSUNTO EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNALLE: Hyvinvointialueiden talousnäkymät ja alijäämien kattaminen

Hyvinvointialuelain mukaan hyvinvointialueiden tulee kattaa vuosina 2023–2024 syntyneet alijäämät vuoden 2026 loppuun mennessä. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen alijäämä vuonna 2023 oli n. 66,6 Me ja vuonna 2024 n. 66,5 Me. Alijäämää on siis yhteensä n. 133,1 Me.

Vuonna 2025 Keski-Uudenmaan hyvinvointialue pyrkii nollatulokseen eli tavoitteena on, että alijäämää ei enää kertyisi. Tämä on kunnianhimoinen tavoite ja edellyttää, että toimintakatteen muutos on vähintään -0,9 % suhteessa vuoden 2024 tilinpäätökseen. Toimintakatteen muutos vuonna 2024 vuoteen 2023 verrattuna oli 4,2 %.

Jos vuonna 2025 päästään nollatulokseen, on alijäämää edelleen n. 133,1 Me ja sen kattaminen vuoden 2026 aikana edellyttäisi toimintakatteen lähes -11,1 %:n muutosta verrattuna vuoteen 2025. Toimintakatteen tulisi siis olla lähes 95 Me parempi kuin vuonna 2025. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella esimerkiksi terveyspalvelujen ja sairaanhoidon palvelualueen toimintakate talousarviossa 2025 on 145 Me. Käytännössä säästötoimenpiteiden tulee olla merkittävästi suuremmat, koska esimerkiksi palkkojen sopimuskorotusten, palvelujen ostojen hintojen korotusten ja toimitilakustannusten ja tietysti palvelutarpeen kasvun muutokset tulee myös kattaa. Tällaisten säästötoimien toteuttaminen yhden vuoden aikana romuttaa Keski-Uudenmaan alueen sosiaali- ja terveyspalvelut. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen aluevaltuusto on linjannut vuosien 2025–2027 taloussuunnitelmassa, että ensisijaisesti täytyy turvata lakisääteiset sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut kuin kattaa alijäämät hyvinvointialuelain määräämässä aikataulussa.

Oman haasteensa alijäämien kattamiseen aiheuttaa erikoissairaanhoito. Mikäli HUS ei pysty kattamaan omia alijäämiään (kattamisvelvoite vuoden 2025 loppuun mennessä), tulee alijäämien kattaminen Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin velvoitteeksi. Vuosien 2023–2024 tilinpäätöksiin on Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella kirjattu pakollista varausta HUSin alijäämien vuoksi n. 18,6 Me. Mikäli HUS saa katettua alijäämät ilman ko. summan laskuttamista hyvinvointialueelta, on nollatuloksen saavuttaminen todennäköisempää vuonna 2025.

Aluevaltuusto päätti vuosien 2025–2027 taloussuunnitelmasta 12.12.2024. Aluevaltuusto linjasi päätöksessään, että Keski-Uudenmaan hyvinvointialue tavoittelee alijäämien kattamista vuoden 2027 loppuun mennessä. Kun huomioidaan, että vuoden 2024 tilinpäätöksen mukainen tulos oli heikompi kuin vuosien 2025–2027 taloussuunnitelmaa laatiessa arvioitiin, tulee vuonna 2026 toimintakatteen muutoksen olla n. -1,7 % ja vuonna 2027 n. -2,7 % edelliseen vuoteen verrattuna. Hyvinvointialueella on arvioitu, että tämä

tarkoittaisi n. 35–40 Me:n vuosittaisia säästötoimia, kun huomioidaan samaan aikaan palkkojen ja hankintojen hintojen korotukset sekä palvelutarpeen kasvu. Väestö ikääntyy Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen alueella nopeimmin, mitä rahoitus ei ajantasaisesti huomioi. Ikäihmisten asumispalveluissa asumispalvelupaikkaa odottavien asiakkaiden määrä on noussut merkittävästi viimeisen vuoden aikana. Paikkaa odottavien määrä on kasvanut 152 % vuodessa, mutta asumispalvelupaikkojen määrää on kyetty lisäämään vain 5,2 %.

Hyvinvointialueella päivitetään parhaillaan tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmaa, jossa haetaan kaikki mahdolliset keinot talouden tasapainottamiseksi. Säästötoimenpiteiden toteuttaminen ei tule olemaan helppoa, mutta välttämätöntä. Talouden sopeuttamisohjelmien läpivienti riippuu hyvinvointialueen poliittisesta päätöksentekokyvystä.

Kaikissa laskelmissa valtionrahoituksena on käytetty viimeisimpiä valtiovarainministeriön julkaisemia rahoituslaskelmia. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen asukaskohtainen rahoitus on maamme toiseksi alhaisin, mikä aiheuttaa alueellamme jo sinällään haastavammat taloudelliset lähtökohdat kuin suurimmalla osalla muita hyvinvointialueita.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen näkemyksen mukaan alijäämän pidempi kattamisaika antaa paremmat mahdollisuudet sopeuttaa toimintaa kestävällä tavalla turvaten lakisääteiset sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut ja saada sopeuttamistoimenpiteet läpi hyvinvointialueen poliittisessa päätöksenteossa. Mikäli joudutaan sopeuttamaan taloutta liian nopeasti, on vaarana, että potilas- ja asiakasturvallisuus vaarantuu ja aluehallintovirasto kohdistaa hyvinvointialueelle toimenpiteitä. Liian nopea säästövaade aiheuttaa lyhytnäköisiä ja epätarkoituksenmukaisia ratkaisuja ja voi aiheuttaa tulevaisuudessa isompia kustannuksia mm. erikoissairaanhoidossa ja lastensuojelussa.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue esittää, että alijäämän kattamisaikaa siirrettäisiin ainakin vuoden 2028 loppuun. Kun hyvinvointialueille annetaan riittävästi aikaa, on mahdollista hallitusti toteuttaa tarvittavat säästöt vastaamaan valtionrahoitusta.